

Kontinentální filozofie v minulosti a současnosti IV.

3. – 4. 11. 2022

Filozofická
fakulta

ČTVRTEK – 4. 11. 2021

12:30 – 13:00 Marek Vodička, FHS UK

Vůle k moci jako pud k sebe-uskutečňování. Friedrich Nietzsche a jeho relevance pro současnou humanistickou psychologii a biosémiotiku

Ve svém příspěvku představím jednu ze základních tezí své disertační práce, ve které tvrdím, že Nietzscheho koncept vůle k moci lze plodně interpretovat jako „pud k sebe uskutečňování“. Plodnost této interpretace spočívá zejména v její relevanci pro současné bádání a zároveň v jejím interdisciplinárním potenciálu. Pojem sebe-uskutečňování je totiž hojně využíván v humanistické psychologii, zejména v dílech Kurta Goldsteina a Abrahama Maslowa (ačkoli u obou v poněkud odlišných významech), a v posledních deseti letech se objevily i interpretace tohoto konceptu z pohledu biosémiotiky. Nietzsche však není ani v jednom oboru příliš zmiňován a zejména jeho spojitost s biosémiotikou je téměř neprobádaným polem. Ve svém příspěvku se proto budu snažit ukázat, že Nietzscheho lze považovat za právoplatného předchůdce obou těchto disciplín, a že jeho myšlení může i dnes přinést oběma z nich mnoho podnětného.

13:00 – 13:30 Bernard Soška, FHS UK

Nietzschova psychologie romantiky

Ve svém příspěvku se zaměřím na Nietzscheho kritické zhodnocení romantiky. Jeho první dílo *Zrození tragédie* tak uvedu do širšího kontextu jeho pozdějšího myšlení. Společně prozkoumáme vybrané pasáže z knihy *Lidské, příliš lidské* (1878), kde se Nietzsche poprvé vrací ke svým romantickým začátkům. Budeme se ptát: Jak se vlastně Nietzsche podle sebe zpronevěřil na počátku své myslitelské kariéry poctivému myšlení. A v čem podle něj spočívá základní problém romantického přístupu ke světu. Odpovědi budu hledat převážně v psychologizujících úvahách na téma přetrvávajícího náboženského citu či skryté metafyzické potřeby. Po sepsání *Zrození tragédie* sám Nietzsche už nikdy romantiku nevezme na milost. Razantně odmítne koncept „metafyzické útěchy“ - tolik důležitý v jeho prvotině, také schopenhauerovský pesimismus nebo romanticky předpojatý postoj k osvícenství a vědě. Avšak na pozadí Nietzscheho myšlenkového vývoje se rýsuje ještě jiný typ ne-romantického pesimismu a rovněž možnosti útěchy, co nepřesahuje hranice vezdejšího světa. Proto se na konci příspěvku vrátím k problému pesimismu, vysvětlím, v čem spočívá jeho slabá forma a jak se liší od pesimismu síly, který Nietzsche (znovu)objevil v fecké tragické kultuře.

13:30 – 14:00 Nela Mrázková, FF UPCE

Slunce, ty velká hvězdo, živote-ženo!

Friedrich Nietzsche, myslitel filosoficko-poeticky rezonujících obrazů a promluv, jimiž se ve svém díle Also sprach Zarathustra pokouší zachytit řešení hádanky, před kterou je postaven každý z nás, a tedy odpověď na otázku, čím je nám život ve své podstatě. Čtenář Nietzscheho by mohl mít v palčivosti kladoucí se hádanky nutkavost utíkat se k proslulým fenoménům nadčlověka či věčného návratu, jež nám v řádce méně i více uvážených interpretací nejen říkají pramálo, ale dokonce zastíňují i toliko promlouvající obraz slunce nesoucí klíčovou Nietzscheovu myšlenku – charakter života jako věčné proměny. Příspěvek si tedy klade za úkol podkryt, že stěžejním nositelem sdělení Zarathustrovy poutě není ani tak nejpropastnější myšlenka věčného návratu či obraz nadčlověka, nýbrž že jím je již zmiňovaný obraz slunce, který je však v Zarathustrově pojetí pozoruhodným způsobem velmi blízký a zaměnitelný s dnes nemálo pojednávaným symbolem ženy. Žena, jak ji rozumíme napříč dějinami a kulturami, představuje mnohdy dějiště dvojakosti, jakéhosi napětí mezi narozením a smrtí, které je zároveň fundamentem Nietzscheovy optiky života a jeho filosofie vůbec. Když tedy Zarathustra promlouvá: „Ve tvé oko jsem nedávno pohlédl, živote-ženo!“, je mu žena symbolem nejvyšší hodnoty – života. Jak tedy můžeme rozumět ženství v Nietzscheově Zarathustrově? A má nám i dnes co říci?

14:00 – 14:15 Přestávka

14:15 – 14:45 Adam Vostárek, FHS UK

Nová mytologie; Herder a Shakespeare

Svým příspěvkem se chci zamyslet nad konceptem nové mytologie v raném romantismu, zejména v myšlení J. G. Herdera. Hlavním cílem je tedy představit, co je to za koncept, jaké jsou jeho charakteristiky a v jakém vztahu je s Herderovým myšlením lidskosti. Co máme učinit, abychom obrodili mytologii způsobem, který povede k lidskosti? Je Shakespeare tím, kdo podle Herdera takový krok činí? V závěru samotného příspěvku se pak hodlám pokusit zanalyzovat, jak tento koncept ovlivnil pozdější myšlení nejen německých romantiků.

14:45 – 15:15 Alexandra Brocková, FHS UK

Max Picard: Situace člověka ve světě možností

V díle Maxe Picarda se setkáváme s pojmem svět možností. Tímto Picard označuje specifický stav světa, s nímž úzce souvisí specifický typ situace člověka ve vztahu ke světu a

ke svému lidství. Ve světě možností nemá člověk z možností, jak být, volit, ale spíše se v nich má rozplynout. Pro svět možností a člověka v něm je charakteristická nesouvztažnost, neboť přebytek možností v tomto „světě“ svým naléháním částečně či úplně znemožňuje uchovávaní a utváření souvztažnosti člověka se světem a se sebou. Cílem tohoto příspěvku je pokus o částečné načrtnutí problematiky situace člověka ve světě možností, kterou popisuje švýcarský lékař, filosof a spisovatel Max Picard (1888–1965) ve svém filosofickém eseji Člověk na úteku (1934).

15:15 – 15:45 Alžběta Dyčková, FHS UK

Osvobození nejen jazyka podle Theodora W. Adorna

Ve svém příspěvku se pokusím tematizovat problematiku svobody v myšlení Theodora W. Adorna. V rámci jejího představení se postupně vydám dvěma vzájemně propojenými směry. Za prvé, představím Adornovo pojetí svobody odvozené z kritiky Kantovy třetí antinomie v Kritice čistého rozumu, kde Adorno rozkrývá hlubší problémy svobody, se kterými se příslušníci západní společnosti musí ve svých životech v moderní době potýkat. Tento obecný úvod mi zároveň dovoluji explikovat, jakým způsobem geneze tohoto pojmu odpovídá Adornově negativně-dialektické metodě. Za druhé, představím jak lze rozvinout problematiku svobody v jeho Poznámkách k literatuře. Zde se, opět v souladu s Adornovou metodou, téma svobody vynořuje v podobě problematiky osvobození filosofického jazyka od intelektuálních předpokladů, jimiž se miní primárně osvícenská pravidla filosofického myšlení. Uvědomění si a nahrazení starých dogmat ohledně vedení rozumu svobodnější esejistickou metodou potom podle Adorna může umožnit znázornění duchovní zkušenosti. Vzhledem k tomu, že Adornovo filosofování podléhá vlastním maximám, rozkrývání jedné z kontur jeho jazyka může jednak objasnit a zdůvodnit jeho hutný a ne vždy na první dobrou srozumitelný způsob vyjadřování a jednak načrtnout směr, kterým se filosofování samotné může stále ještě vydat.

15:45 – 16:00 Přestávka

16:00 – 16:30 Mgr. Marek Lentvorský, FHS UK

Paul Ludwig Landsberg a exkurz do zkušenosti smrti

V tomto příspěvku sa pokúsim predstaviť pojmánie skúsenosti smrti v spojení s analýzou symbolického mystéria, býčieho zápasu nemeckého filozofa a sociológa Paula Ludwiga Landsberga. Landsberg zostal dodnes v tieni svojho veľkého učiteľa Maxa Schelera, preto sa

aj v nemeckých textoch stretneme s prívlastkom „relatívne neznámy“, alebo „zabudnutý sociológ“ Landsberg. A predsa, má nám čo ponúknuť aj dnes. Všíma si totiž hranice Schelerovej odpovede na otázku po skúsenosti smrti (tj. starnutí), a túto hranicu biologickej skúsenosti prekračuje. Landsberg píše o smrti ako o prítomnej v neprítomnosti a uchopuje smrť z pohľadu personalizmu, tj. z pohľadu osoby. Tu nám zo svojej pozície ponúka dvoje: 1.) kritiku moderného subjektivismu a racionalizmu a toho, čo môžeme označiť ako novoveký typ človeka, 2.) exkurz do predkresťanskej tradície. A práve tomuto exkurzu sa môj príspevok venuje: chce ukázať rozdiel medzi slobodnou smrťou a samovraždou pred víťazstvom kresťanstva a predstaviť symbolické mystérium, býčí zápas, tj. to, v čom Landsberg videl jedno z možných víťazstiev nad smrťou, a to ešte pred príchodom Ježiša Krista.

16:30 – 17:00 Ota Bureš, FF UP

Jídlem ke kritickému myšlení

V evropské myšlenkové tradícii se výroba potravin a příprava jídla spíše přehlížela. Přesto také jídlo odráželo ducha doby: zatímco například renesance usilovala chutě syntetizovat, v osvícenství se dbalo na jejich oddělování. Nepochybně však celá infrastruktura jídla – jeho získávání, pěstování, příprava a konzumace – představuje kulturní a sociální akty, jež vypovídají mnohé o spiritualitě, etice, estetice či ekonomice. Potraviny jsou součástí naší každodennosti, zrcadlí se v organizaci společnosti, vypovídají o našem vztahu k životnímu prostředí a zasahují naši intimitu: jsou přechodem mezi kulturou a přírodou, mezi vnitřním a vnějším světem člověka. Jsou také výrazem sociálních vztahů – kritická reflexe jejich produkce, distribuce a spotřeby nám může leccos napovědět o povaze současné společnosti, o sociální nerovnosti a nespravedlnosti. Jde o naléhavé problémy nejen z důvodu hladu a nedostatečné výživy obrovské masy lidské populace, ale také kvůli důsledkům pro životní prostředí nebo v kontextu vztahu ke zvířatům. Může nám přitom nestálá povaha jídla pomoci překročit vylučující binární uvažování a nově uchopit vztah subjektu a objektu, resp. materiality a diskurzivity? A mohla by transformace našeho stravování prospět spravedlnosti a sebeurčení a učinit život smysluplnější, tvořivější a svobodnější?

17:00 – 17:30 Martin Jabůrek, FF UP

Euroasianismus, neoeuroasianismus a Putinova válka

Putinem rozpoutanou agresi vůči Ukrajině nahlížeji mnozí současní komentátoři jako iracionální. Příspěvek se snaží objasnit racionální zakotvení Putinovy politiky v myšlení

ruských filozofů devatenáctého a dvacátého století. Diskuse mezi zapadníky a slavjanofily má své kořeny ve Filozofických listech Petra Čaadajeva. Její ohlas však najdeme i u současného ruského filozofa Alexandra Dugina (1962) v jím rozvíjené ideologické koncepci neoeuroasianismu. Alexandr Dugin intenzivně čerpá z ruské i ze západoevropské filozofie. Jeho koncept nové ideologie představuje pozoruhodnou kombinaci slavjanofilství s myšlením Martina Heideggera. Dugin není výlučným původcem euroasianické myšlenky. Ta má velice dlouhou tradici od slavjanofilů až po řadu ruských myslitelů, kteří se po bolševické revoluci ocitli v emigraci. Mezi porevoluční vyhnance patřil rovněž konzervativní myslitel Ivan Iljin (1883-1954), kterého sám Putin označuje za svého oblíbeného myslitele. Rovněž analýza jeho myšlení může napomoci k vysvětlení zdánlivě iracionálních kroků Vladimíra Putina. Iljin sdílí s většinou ruských myslitelů tezi o specifčnosti ruského myšlení a jeho odlišnosti od myšlení západního. Často zdůrazňovaným rozdílem je ruský důraz na význam emocionálního přístupu ke skutečnosti. Emocionalita je víc než pouhá racionalita. Srdce je víc než rozum. Zde pak nelze nezmínit vazby ruských myslitelů k západoevropskému iracionalismu.

PÁTEK – 4. 11. 2021

9:00 – 10:00 Ján Halák, FF UP

Vztah fenomenologie k empirickým vědám: současné vyhlídky

V přednášce nejprve krátce připomenou základní motivy, kterými se zpočátku vyznačoval vztah fenomenologie (zejm. Husserlovy) k vědě, a některé komplikace, kterými prošel v rámci pozdějšího vývoje fenomenologické tradice. Na tomto základě bych se rád zamyslel nad proměnami, kterými zmíněný vztah prochází v současné době, a nad vyhlídkami, které nabízí v souvislosti s potenciálním interdisciplinárním, „filosoficko-vědeckým“ bádáním. Fenomenologie podle všeho nenaplnila svou někdejší ambici vytvořit nezpochybnitelný základ, který by umožnil definitivně sjednotit vědecké úsilí, vyjasnit smysl vědeckých pojmů a posoudit legitimitu vědeckých postupů. Nelze obecně tvrdit ani to, že by věda fakticky vypracovanou fenomenologii k tomuto účelu využívala. Na druhou stranu se zcela neprosadily ani opačné ambice, jejichž dovršením by došlo k pohlcení fenomenologie empirickými vědami. V posledních letech naopak mnozí prominentní neurovědci, psychiatři nebo lingvisté poukazují na to, že některé fenomenologické pojmy a metodologické postupy umožňují řadu empirických poznatků lépe pochopit, ba dokonce mohou sloužit jako podklad pro empirická šetření. Jádrem mého příspěvku je kritická revize hlavních současných pokusů o to teoreticky uchopit, proč není možné chápat vztah mezi fenomenologickou filosofií a empirickým zkoumáním hierarchicky. Věnovat se budu zejm. těm koncepcím, které kladou důraz na nutnost otevřené cirkulární výměny mezi oběma přístupy (zejm. Gallagher, Zahavi).

10:00 – 10:30 Eva Jendrušková, FF UP

Fenomenologická psychopatologie a její současný pohled na schizofrenii

Přestože tradice fenomenologického přístupu v psychopatologii v České republice nikdy příliš nezakořenila, aktuálně dochází ke značnému rozvoji této oblasti v zahraničí. O nutnosti aplikovat fenomenologický přístup v rámci psychopatologie hovořil již Karl Jaspers ve svém díle *Allgemeine Psychopathologie*, který zdůrazňoval, že psychiatrie nesmí ztráct ze zřetele studium subjektivity, aby nebyla pouhou neurologií. Současná větve fenomenologické psychopatologie tak apeluje na to, aby se kladl důraz na výzkum struktury zkušenosti osob s duševním onemocněním, což dává vzniknout novým hypotézám v psychiatrii. Nejzásadnější hypotézou na poli současné fenomenologické psychopatologie je model poruch self v rámci schizofrenního spektra, přičemž výzkumy týkající se tohoto tématu se v současnosti objevují

v prestižních odborných časopisech (např. *The Lancet Psychiatry*). Model poruch self v rámci schizofrenního spektra se tak může výrazně podílet na rekonceptualizaci schizofrenie v moderní psychiatrii. Cílem autorky je uvést problematiku fenomenologické psychopatologie v kontextu tradiční psychiatrie a nastínit základní aspekty modelu poruch self v rámci schizofrenního spektra.

10:30 – 11:00 Daniela Bendžalová, FF UPOL

Možnost' vcítenia v limitných formách intersubjektivity. Prvé vcítenie.

Vo fenomenológii je problému vcítenia venovaný významný priestor v dielach mnohých autorov, a to od jej vzniku až po súčasnosť. V diskusii o vcítení je pritom väčšinou implicitne predpokladané vcítenie do toho istého typu bytosti, t. j. zdravý dospelý jedinec. Iba malý priestor je vo fenomenológii venovaný aplikácii problému vcítenia v limitných formách intersubjektivity, ako boli zarámcované už Edmundom Husserlom. Absenciu tejto aplikácie sa aspoň čiastočne pokúša vyplniť práve tento príspevok. Jeho obsah sa venuje analýze možnosti vcítenia u detí, ako prípadovej štúdiu skúmajúcej možnosti vcítenia v limitných formách intersubjektivity ako takej. Toto skúmanie je zasadené v pôvodnom kontexte jeho vzniku, a to v rámci Husserlovej teórie normality a vcítenia. Avšak, až modifikácie vcítenia prepájajú subjekty, ktoré môžeme nazývať ako limitné. Jednou formou takýchto subjektov sú práve deti, u ktorých Husserl možnosť vcítenia čiastočne analyzuje. Potreba kritického doplnenia Husserlových analýz nachádza svoj zdroj v diele Donalda W. Winnicotta. Ambíciou príspevku je ukázať, že vďaka interdisciplinárnemu dialógu filozofa a vývojového psychológa je možné priblížiť sa k pochopeniu limitov vcítenia u detí, resp. k pochopeniu detí ako limitných subjektov. Zároveň toto skúmanie generuje ďalšie otázky pre možnosť vcítenia v iných formách limitnej intersubjektivity.

11:00 – 11:15 Přestávka

11:15 – 11:45 Karolína Zapalačová, FF MUNI

Bergson a kvantová teorie: Může kvantová teorie podpořit Bergsonovo subjektivistické pojetí času?

V dubnu roku 1922 se v Paříži setkal Albert Einstein s Henri Bergsonem, kde společně hovořili na téma času. I když zde Bergson vznesl vůči speciální teorii relativity několik námitek, účelem jeho promluvy, nebyla primárně kritika Einsteinovy teorie. Co chtěl

především, bylo ukázat možné propojení teorie relativity s jeho vlastním pojetím času. Uvést do souladu subjektivní koncepci trvání vázanou na vědomí s teorií relativity, se však ukázalo jako velmi problematické, navíc Einstein jeho koncepci striktně odmítl. Kromě fyzikálního hlediska, lze nicméně čas nahlížet i jako sled konkrétních okamžiků, jako změnu přítomnosti v minulost a budoucnosti v přítomnosti. A protože tento pohyb lze popsat pouze tehdy, je-li přítomen subjekt, který jej vnímá, zdá se, že čas není jen pouhou chronologickou posloupností, ale také dynamickým procesem, jenž je se subjektivitou velmi úzce propojen. I ve fyzice, zejména v oblasti kvantové teorie, se v rámci některých interpretací můžeme setkat s pojmem vědomí či konkrétněji s pojmem vědomý pozorovatel. Jaký je čas z hlediska subjektivního vnímání? Je možné naleznout shodu mezi Bergsonovým trváním a kvantově pojímaným časem? Ve svém příspěvku nejprve představím Bergsonovo subjektivistické chápání času, dále se zaměřím na kvantově pojímaný čas a na základě komparace těchto dvou koncepcí se pokusím odpovědět na stanovené otázky.

11:45 – 12:15 Tomáš Nejeschleba, FF UP

Renesance imanence?

Termín imanence je ve filosofii spjat s moderní dobou, když čerpá z kantovské protikladnosti transcendence a imanence, upřednostňující druhý z uvedených pojmů (např. ve filosofii Gillesse Deleuzeho). Avšak podle některých obhájeů tzv. filosofie imanence, která např. podle G. Gentileho začíná Descartem a vrcholí Hegelem, byly její základy položeny již v době renesanční. V příspěvku se zaměřím na to, jak někteří autoři (G. Gentile, A. Gramsci, E. Cassirer) zdůvodňují obrat k renesanci jako k epoše, v níž se předpoklady pro filosofii imanence údajně vytvářejí. Významnou roli zde sehrává např. dědictví tzv. „Pantheismusstreit“, v jehož rámci byla filosofie B. Spinozy asociována s myšlením Giordana Bruna. Zároveň v příspěvku poukáži na to, že imanence v renesanci se od pojetí moderního liší.

12:15 – 12:45 Ján Mičko, FF TRUNI

Kriza osobnosti v kontexte filozofických prístupov Jozefa Dov Solovejčika a Ješajahu Leibowitza

Príspevok mapuje prístupy dvoch významných náboženských filozofov Jozefa Dov Solovejčika a Ješajahu Leibowitza pri vyrovnávaní sa s religiozitou v židovskom náboženskom i kultúrnom prostredí. Cez diela Jozefa Dov Solovejčika poukazuje na vzniknutú krízu dvoch rozdielných modov vivendi v židovskom prostredí: medzi klasickým

judaizmom halachy a moderným spôsobom života najmä v amerických a európskych židovských komunitách. Ako riešenie ponúka syntézu klasického židovského vzdelávania vychádzajúceho z Tóry a Talmudu s moderným západným vedeckým myslením, ktoré je reprezentované jeho azda najvýznamnejším dielom Halachistický človek. Príspevok predstaví aj kontroverznú filozofickú osobnosť Ješajahu Leibowitza a jeho kontext náboženskej filozofie spojený s vyrovnávaním sa s „bremenom“ judaizmu. Východisko z každej vzniknutej krízy v judaizme spočíva podľa Leibowitza, v jednoznačnej téze, že judaizmus sa realizuje a zároveň vyjadruje naplňovaním micvot a v každodennom znášaní „jama“ týchto príkazov, a nie vo vieroučných zásadách a dogmách pri ktorých ani po mnohých generáciách nepanuje jednoznačná všeobecná zhoda. V závere príspevku sprostredkujem komparáciu prístupov oboch filozofov a ich presah do súčasnosti. Príspevok ponúka aj krátky historický exkurz do vývoja skúmanej problematiky opierajúc sa o východiská ponúknuté Emanuelom Lévinasom neskoršími prácami Martina Bubera.

12:45 – 14:00 Oběd

14:00 – 14:30 Felix Geisler, FHS UK

Vymlouvání se z myšlení a jeho kritika u Hegela a Heideggera

Běžný způsob myšlení, ať už jej zveme zdravým rozumem nebo obyčejným každodenním přemítáním či rozvažováním nad věcmi našeho života, je často kritizovanou, tj. obnažovanou, formou myšlení, která se takřikajíc vymlouvá ze složitosti filozofického myšlení, neboť kritické a abstraktní formy myšlení předváděné ve filosofii jsou pro ni příliš náročné a raději si před nimi v lepším případě jen zacpává uši. Rád bych na příkladu Hegelova Úvodu k Fenomenologii ducha (1807) a Heideggerova pozdního textu Gelassenheit (1955) ukázal, jak každý náležitě způsobem sobě vlastním odhaluje vymlouvání se z myšlení a vypofádává se s ním.

14:30 – 15:00 Ali Yansori, FF UP

The Philosopher as Magister Ludi

Philosophy is often viewed and promoted as a discipline that purely concerns the intellect; in other words, it is seen as a purely contemplative activity. What such a view ignores is human existence and welfare. Being detached from real, practical concerns, philosophy has come to resemble a pointless intellectual game. Philosophers are becoming more and more polarised: there are those who are increasingly going to the extremes of postmodernism and relativism,

and those who try to combat the maladies of society (e.g., conspiracy theories, alternative truths) by getting lost in the land of pure reason. I aim to show (a) how the two mentioned extremes are, in reality, two sides of the same coin, and (b) to bring attention to the negative impacts of excessive intellectualisation (e.g., public distrust, defunding, loss of motivation) of such a polarisation.

15:00 – 15:30 Martin Dominik, FF MUNI

Intelektuálně arogantní Hegel: Hermeneutika výkladu v Dějinách filozofie

Ve svém příspěvku se zabývám otázkou, zda lze hermeneutiku Hegelova výkladu v Přednáškách k dějinám filozofie označit za intelektuálně pokornou. Přístup užitý v uvedeném díle charakterizují jako asimilativní a stručně objasňuji, proč jej Hegel užívá. Vycházím především z pozice, kterou mají Přednášky k dějinám filozofie v systému Hegelovy filozofie, a z úvodu k nim. Poté krátce představuji intelektuální pokoru jako ctnost stojící mezi intelektuální arogancí a servilitou, jež směřuje nejen ke svému nositeli, ale i k třetím osobám. S odkazem na empirické výzkumy stručně uvádím benefity, které ji provázejí a jsou relevantní pro filozofické bádání. Následně vymezuji kritéria chování, které by šlo označit za intelektuálně pokorné. Poté se zaměřuji na Hegelův asimilativní hermeneutický přístup a hodnotím, zda jde o intelektuálně pokorné jednání. Docházím k závěru, že Hegelův přístup k dějinám filozofie není intelektuálně pokorný, naopak vykazuje známky arogance. Hegel nepovažuje ostatní filozofy za jemu rovné a dějiny vykládá z pohledu vlastního systému, který považuje za vrchol vývoje. V příspěvku nehodnotím Hegela jako osobu, ani jeho hermeneutický přístup v jiných pracích zejména Fenomenologii Ducha. Jde mi o konkrétní způsob jednání, asimilativní interpretování, v konkrétním díle, v Přednáškách k dějinám filozofie.